

3. Федько В. П. Мерчандайзинг и сэмплинг : учеб. пособ. / В. П. Федько, В. А. Бондаренко. – Ростов-н/Д : МарТ, 2006. – 304 с.

4. Бондаренко В. Методические подходы к определению принципов эффективности сэмплинговых мероприятий / В. Бондаренко // Практический маркетинг. – 2007. – № 5. – С. 20–25.

5. Формы PR-мероприятий и промо-акций [Электронный ресурс] / А. Н. Толкачев // Центр дистанционного образования «Элитариум». – Режим доступа: http://www.elitarium.ru/2009/09/01/formy_pr_meroprijatijj_promoakcijj.html

УДК 336.748.7 (477)

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА КОЛИВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ГРИВНІ.

К. В. Бороденко, В. В. Подунай

Резюме. Розглянуто вплив кон'юнктурних та структурних чинників на валютний курс в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів. Здійснено аналіз динаміки основних макроекономічних факторів під час економічних криз в Україні. Виявлено та проведено аналіз економічних та політичних чинників впливу на валютне регулювання. Обґрунтовано доцільність регулювання курсу національної грошової одиниці, проаналізовано вплив економічних та політичних показників на курсове коливання.

Ключові слова: валютний курс, гривня, політичні фактори, економічні фактори.

Валютний курс є одним з найголовніших макроекономічних показників. Через курс національної валюти центральний банк впливає на стан платіжного балансу країни, а також використовує його як інструмент монетарної політики. Валютний курс відображає взаємодію національної та світової економік, регулює діяльність багатьох економічних сфер. Проте зміни валютного курсу не завжди є явищем позитивним і можуть призвести до непередбачуваних наслідків у різних сферах економіки.

Валютне регулювання посідає провідне місце в економічній політиці держави. Залежно від мети валютне регулювання може стримувати економічний розвиток у країні та, відповідно, впливати на стан окремих секторів, галузей та підприємств, а також на місце держави на світовому ринку. Для вирішення цих проблем необхідним є вибір оптимальної системи регулювання валютного курсу в сучасних умовах. Регулювання валютного курсу гривні є дуже важливим та відповідальним заходом і повинно залежати від конкретної ситуації, у якій перебуває країна, і враховувати стратегічні цілі її розвитку.

В залежності від ступеня втручання держави та державної політики в регулюванні валютних курсів розрізняють: курс, який коливається (це валютний курс, що вільно змінюється під впливом попиту й пропозиції), та плаваючий валютний курс (різновид валютного курсу, що коливається, який вимагає використання ринкового механізму валютного регулювання, він передбачає певну свободу вибору окремими країнами режиму валютного курсу).

На сьогодні *актуальність* даного дослідження є як ніколи очевидною, адже останні падіння курсу потребують детального дослідження даної проблеми та порівняння теперішнього досвіду з попередніми роками.

Мета статті полягає в визначенні основних факторів, які мають вплив на валютний курс гривні, аналізі взаємозв'язків курсової нестабільності національної грошової одиниці з основними економічними та політичними чинниками країни.

Проблему валютного курсу гривні, його зміни та наслідки цих змін досліджували такі *вчені*: В. Міщенко, Н. Гребенюк, І. Крючкова, Б. Лапчук, С. Михайличенко, О. Береславська, Т. Мусієнко та інші. Вивчення праць цих дослідників дозволяє прослідкувати «історію» валютного курсу гривні, його формування, зміни та чинники впливу.

Виклад основного матеріалу

Валютний курс має суттєве значення для економіки: через механізм валютного курсу перерозподіляється національний продукт між країнами; валютний курс є засобом інтернаціоналізації грошових відносин; на основі валютного курсу здійснюється порівняння цінних структур окремих країн, результатів виробничого відтворення, торговельного і платіжного балансів.

Серед структурних чинників валютного курсу виділяють: показники економічного розвитку; обсяг грошової маси в обігу; рівень інфляції; рівень облікової ставки; стан і структуру платіжного балансу країни; обсяги дефіциту державного бюджету; платоспроможність країни; обсяг внутрішніх та зовнішніх запозичень; місце країни на світовому ринку товарів та послуг та ін.

Валютний курс слугує основою для реалізації операцій з купівлі-продажу валюти. Як будь-яка ціна, валютний курс може відхилитися від вартісної основи – паритету купівельної спроможності валют – під впливом попиту та пропозиції валюти. Співвідношення попиту- пропозиції залежать від багатьох чинників, які умовно можна поділити на 2 групи:

- ✓ кон'юнктурні (коливання ділової активності, політична нестабільність, військові конфлікти, очікування економічних суб'єктів);
- ✓ структурні (динаміка ВВП, темп інфляції, стан платіжного балансу, стан доларизації національної економіки, довіра до національної валюти, ступінь розвитку фондового ринку). [1]

Гривнею торгують на окремих валютних ринках країн, які є найбільшими торговельними партнерами України. До того ж ресурси українських банків є занадто обмеженими, щоб говорити про їх присутність на кордонних біржах. НБУ свідомо не допускає участі іноземних суб'єктів у торгах гривнею в Україні, оскільки навіть одна масштабна спекуляція могла б похитнути стабільність валютного курсу.

Україна сьогодні майже не представлена на міжнародних валютних ринках. Фундаментальною причиною цього є слабкість національної економіки. Через це НБУ змушений втримувати гривню, оскільки послаблення багатьох обмежень на торгівлю національною валютою, які ще застосовуються у прямій чи непрямій формі, можуть мати негативні наслідки для її стабільності. Водночас низька частка України в загальному обсязі світової торгівлі не робить необхідною торгівлю гривнею на великих міжнародних валютних ринках. [2]

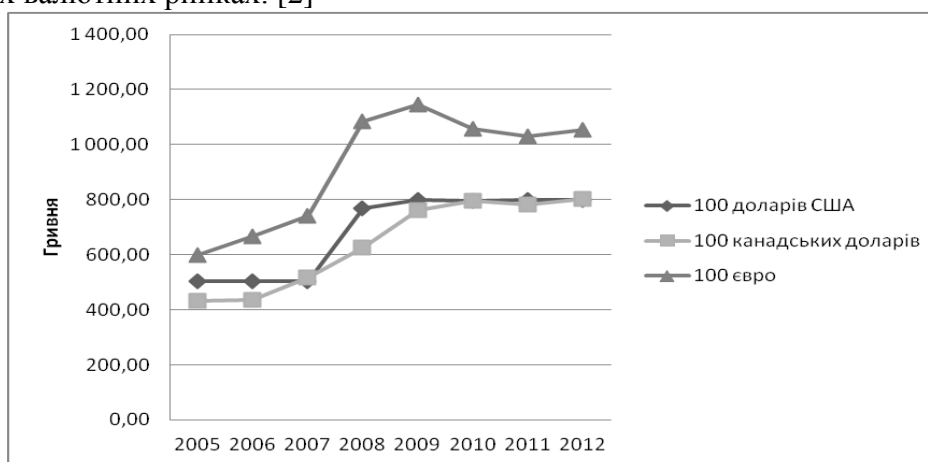

Рис.1. Офіційний курс гривні до іноземних валют, встановлений Національним банком України, на кінець періоду за 2005-2012 рр. [2]

На Рис.1 представлена динаміка коливання купівлі-продажу гривні в порівнянні з долларом США, канадським долларом та євро. Помітно, що українська гривня проявляє

залежність від євро, це пов'язано з нестабільністю НБУ, резервами держави, дефляцією.

Україна ввійшла в фазу потужної кризи восени 2008 р., у процесі якої значно девальвувала національна валюта, обвалився фондовий ринок, захиталась банківська система, зросло безробіття і різко впав життєвий рівень населення. Платіжний баланс країни слугував фундаментальним фактором валютного курсу.[3]

Рівно через три роки – восени 2011р., – своєрідний індикатор інвестиційної довіри, дефолтні свопи України, знову поза межою росли. Фондовий ринок країни обвалився більш ніж у двічі. Відновлення економічного зростання призвело лише до розшарування різних категорій громадян і за споживчими настроями, і за можливостями особистого гаманця, а не до загального рівня зростання добробуту населення, як це відбувається в розвинених країнах. Прямі іноземні інвестиції хоч є, але порівняно з будь-якою європейською країною їхні обсяги мізерні. [3]

Таким чином, попит на іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України залишається досить високим. Підтвердженням цього є постійно зростаючі обсяги здійснення операцій на валютному ринку. Зростання попиту на іноземну валюту перш за все зумовлено необхідністю погашення валютних кредитів.

На стабільність валютного курсу суттєво впливає стан платіжного балансу країни. Активний сальдо платіжного балансу сприяє підвищенню обмінного курсу національної валюти, оскільки збільшується попит на неї з боку іноземних боржників для погашення їхніх зобов'язань перед національними експортерами і кредиторами. Пасивне сальдо платіжного балансу зумовлює зниження валютного курсу, оскільки зростає попит на іноземну валюту з боку національних боржників.[4]

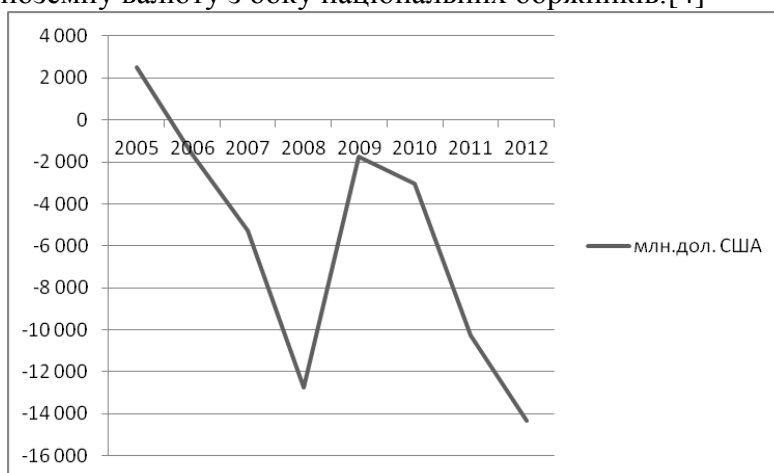
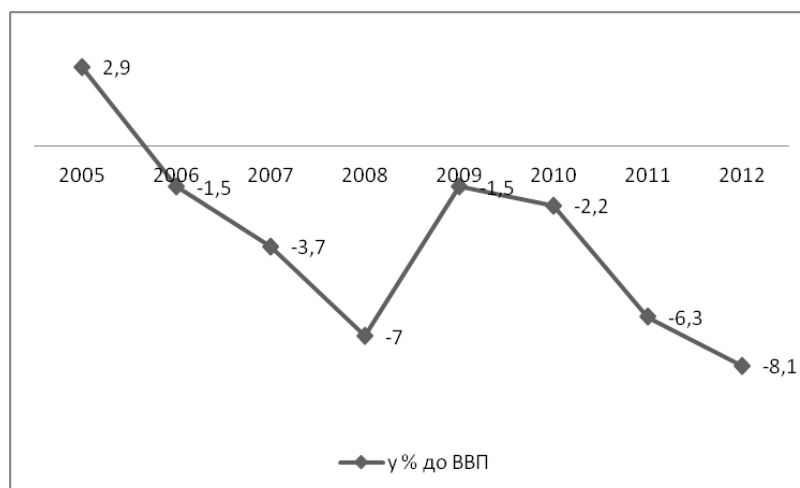

Рис.2. Сальдо платіжного балансу за період 2005-2012 рр. в млн.дол. США. [2]

Незважаючи на поживлення темпів зростання у 2009-2010 рр., ситуація в економіці продовжує погіршуватися. Негативне сальдо торгового балансу в 2011, як і на передодні економічної кризи – 2008р., різко зросло.

Рис.3. Сальдо поточного рахунку платіжного балансу за період 2005-2012 рр. у % до ВВП. [2]

Аналізуючи Рис.2. та Рис.3., бачимо, що переважає пасивне сальдо платіжного балансу, яке зумовлює зниження валютного курсу. Це відбувається оскільки зростає попит на іноземну валюту з боку національних боржників. Таким чином, чим вище темпи інфляції, тим нижчий курс національної валюти, адже попит на іноземну валюту значно перевищує її пропозицію, зумовлюючи стійку тенденцію девальвації. Зміна курсу національної грошової одиниці відчутно впливає на сальдо торговельного балансу та конкурентоспроможність країни на світових ринках. [5]

Варто зауважити, що валютний курс має неабияку залежність не тільки від окремих показників платіжного балансу, золотовалютного запасу, динаміки ВВП, курсу валюти, а й напряду пов'язан з економічною та політичною ситуаціями в країні. [4]

Можна виділити наступні економічні фактори на коливання гривні:

- ✓ Характер економічної політики країни (промислова; бюджетно-податкова; грошова-кредитна; соціальна; зовнішньоекономічна). Одним з впливовіших факторів економічної політики є так званий «психологічний чинник», коли, стурбовані економічними перспективами громадяни починають забирати свої депозити з банків, і, за звичкою, намагаються вкласти ці гроші у покупку валюти
- ✓ Валютні інтервенції Центрального банку – безпосередньо бере участь у діяльності валютного ринку з метою зміцнення або ослаблення валюти країни. Останнім часом великий вплив на валютний курс чинить діяльність валютних ринків і спекулятивні валютні операції. Якщо курс якої-небудь валюти має тенденцію до пониження, то фірми і банки завчасно продають її на більш стійкі валюти, що погіршує позиції ослаблення валюти. Валютні ринки швидко реагують на зміни в економіці, тим самим вони розширюють можливість валютної спекуляції і стихійного руху грошей.
- ✓ Політика Центрального банку (зміна процентної ставки, зміна норм обов'язкових резервів, операції на відкритому ринку). Залежність валютного курсу від політики Центрального банку, зокрема операцій на відкритому ринку, особливо велика. Це пояснюється тим, що найтісніший зв'язок між динамікою валютного курсу і відносними темпами інфляції виявляється при розрахунку курсу на базі експортних цін.
- ✓ Стосовно впливу процентних ставок на динаміку валютного курсу, можна стверджувати, що цей фактор визначає міжнародний рух капіталів. Підвищення процентних ставок за депозитами робить інвестиції у валюті країни більш привабливою, а отже є засобом залучення іноземного капіталу, що сприяє підвищенню курсу національної валюти. І, відповідно,

зниження ринкових ставок процента зумовлює відтік іноземних капіталів за кордон, що призводить до зниження попиту на національну валюту та її здешевлення. [1]

До політичних факторів можна віднести:

- ✓ Політична обстановка в країні;
- ✓ Політика фінансових органів влади держави;
- ✓ Відставка важливих державних діячів.

Кожна політична дія має своє відображення на світовому ринку та на стані валютного курсу. Особливо це помітно в Україні. Штучне утримування курсу гривні, яке призводить до зниження конкурентоспроможності національних виробників і забезпечує перевагу іноземним партнерам. Від політичних коливань залежить міжнародна торгівля, яка в свою чергу пов'язана зі змінами експорту та імпорту держави, бажання співпраці іноземних країн з Україною. [5]

Також, не останню роль у встановленні валютного курсу відіграє держава. Наприклад, саме державне регулювання валютного курсу є тим фактором, що визначає масштаби втручання державних органів у діяльність суб'єктів валютних відносин, що у свою чергу впливає на зміну обмінного курсу. Заходи державного регулювання обмінного курсу спрямовуються на підвищення, або зниження курсу національної валюти із метою підтримання макроекономічної рівноваги.

Варто також врахувати, що не один з економічних та політичних чинників не може існувати окремо. Вони завжди будуть взаємозалежні один від одного, як єдина ціла впливу на валютне регулювання в державі. Тому треба завжди пам'ятати, що кожні економічні та політичні рішення матимуть своє віддзеркалення. І які надалі це будуть наслідки повністю буде залежати від подальшої економічної ситуації та державної політики країни.

Висновки

Можна зробити висновок про те, що урахування сукупності всіх структурних і кон'юнктурних факторів дає змогу оцінити реальні можливості зміни валютного курсу з тим, щоб застосувати необхідні інструменти валютної політики. Не останню роль у встановленні валютного курсу відіграє держава. Саме державне регулювання валютного курсу є тим фактором, що визначає масштаби втручання державних органів у діяльність суб'єктів валютних відносин, що у свою чергу впливає на зміну валютного курсу.

Сьогодні головним чинником курсу гривні є дефіцит платіжного балансу, від'ємне сальдо якого можна було б покрити за рахунок фінансових операцій. Проте припливу іноземних інвестицій, на жаль, не відбувається. Крім цього, сукупний борг України набагато перевищує валютні резерви країни. Для обмінного курсу гривні можуть виникнути ризики рефінансування. Врятувати ситуацію можуть деякі ініціативи, зокрема, щодо ринку землі, але після серйозного доопрацювання цього законопроекту. За цих умов можуть відбутися прогресивні зміни, зокрема збільшення валютних надходжень внаслідок притоку інвестицій, збільшення вартісних показників експорту, зменшення попиту на валюту завдяки зміні структури імпорту.

Чим вища довіра до валюти, тим більшою є її частка у міжнародних розрахункових операціях і тим вищий попит на неї з боку суб'єктів міжнародної торгівлі, тому динаміка цього попиту безпосередньо впливає на обмінний курс.

Сприятлива цінова динаміка на зовнішніх ринках, помірний рівень інфляції, активне сальдо платіжного балансу, нагромадження міжнародних резервів і скорочення зовнішніх зобов'язань створюють об'єктивні передумови для ревальвації національної грошової одиниці. Завдяки стабільним показникам економічного зростання ревальвація національної валюти призводить до забезпечення притоку іноземних інвестицій,

зниження темпів інфляції та відсоткових ставок, зростання експорту та імпорту, здешевлення обслуговування зовнішнього боргу, зростання реального ВВП, поліпшення структури виробництва.

Україна і надалі має бути орієнтована на міжнародні ринки, однак продукція її експорту повинна переорієнтуватися із сировинної складової на готову продукцію і мати високу якість. Тому необхідно покращити інвестиційний клімат для стимулювання імпорту передових технологій, що сприятиме зростанню та укріпленню національної грошової одиниці та зниженню цін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Визначальні фактори утворення валютного курсу держави як головного елементу реалізації її валютно-курсової політики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/freu/2009_19/34.pdf
2. Національний банк України. Річний звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>
3. Ю.В. Макогон . Посткризисная экономика Украины / Ю.В. Макогон // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/venu/2010_2/19.pdf
4. Проблеми стабілізації валютного курсу гривні в умовах світової фінансово-економічної кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VUABS/2009_2/27.2.05.pdf
5. Стабільність гривні: об'активна реальність чи вимушена необхідність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vnbu/2012_3/2012_03_3.pdf

УДК 330.341.1: 669.162.16 (477)

ОЦІНКА ВПЛИВУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ НА КОКСОХІМІЧНУ ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Р. В. Венжега, О. В. Половян

Резюме: У даному дослідженні наведений аналіз ринку коксохімічної промисловості України у порівнянні із загальносвітовими тенденціями. Побудована виробнича функція Кобба-Дугласа за даними підприємств та аргументована доцільність впровадження науково-технічного прогресу для коксохімічної та нафтопереробної промисловості України.

Ключові слова: коксохімія, виробнича функція, інновація

Інтеграція України до Європейської спільноти висуває нові вимоги щодо конкурентоспроможності промислової продукції на світовому ринку. Провідною ланкою виробничої сфери є коксохімічна промисловість – галузь чорної металургії, що займається переробкою кам'яного вугілля методом коксування. Формування попиту на коксохімічну продукцію є однією із складових розвитку суміжних галузей – металургії та машинобудування.

Дослідженню проблем коксохімічної промисловості України приділялась значна увага у працях Н.В.Діденко [3], Г.Г.Карчевської [4], В.В.Рудики [8].

Метою роботи є дослідження ринку коксу та продукції нафтоперероблення та визначення типу виробництва галузі відповідно до параметрів виробничої функції Кобба-Дугласа, надання рекомендацій щодо застосування науково-технічного прогресу для поліпшення діяльності промислових підприємств галузі.

Тенденції на світовому ринку свідчать про те, що більшість провідних коксохімічних заводів зосереджено в країнах, які займають лідируючі позиції з виробництва сталі. Для підвищення ефективності виробництва продукції, коксохімічні підприємства поглинаються металургійними об'єднаннями для досягнення замкнутого циклу виробництва. В Україні такими інтегрованими структурами є Металургійний комбінат «Азовсталь» (Маріуполь) до складу якого входить коксохімічний завод